

Rättsavdelningen
Anna Källberg
08-700 09 28
anna.kallberg@kammarkollegiet.se

Förslag till handlingsplan för bevarande av de samiska språken (Ku2020/01895)

Sammanfattning

Kammarkollegiet instämmer med remissförslagen som syftar till att stärka och öka tillgången på auktoriserade översättare i de minoritetsspråk som idag uppvisar tydliga brister. När det gäller frågan om statliga ramavtal för språk- och översättningstjänster finns det idag statliga ramavtal som omfattar språk- och översättningstjänster i minoritetsspråken. För att kunna ta ställning till en eventuell förändring av dagens statliga ramavtalsmodell behöver undersökas och förtydligas hur de samlade behoven av dessa tjänster ser ut hos statliga myndigheter samt hur dessa behov tillgodoses idag, det vill säga genom egna inköp/upphandlingar eller genom användning av de statliga ramavtalen. Kammarkollegiet kommer därför att ta med detta som en del i nästkommande förstudie för ramavtalsområdet språk- och översättningstjänster.

Kammarkollegiet avstyrker förslaget att överföra auktorisationsuppdraget avseende tolkar och översättare i samiska från Kammarkollegiet till Sametinget. Förslaget att dela upp Kammarkollegiets auktorisationsuppdrag på två olika myndigheter och orter vore resursineffektivt och problematiskt ur kvalitets- och rättssäkerhetssynpunkt. Att lyfta ut ett språk ur Kammarkollegiets auktorisationsprocess skulle innebära en risk för att likvärdigheten i kunskapsprovning och bedömning för samiska respektive övriga auktorisationsspråk inte kommer att kunna upprätthållas. Det skulle kunna öppna upp för att auktorisationsansökan inte prövades på lika grunder för alla sökande och att den skyddade yrkestiteln auktoriserad tolk eller translator inte stod för en och samma kompetens över alla språk. Kammarkollegiet ställer sig däremot positiv till den delen av förslaget som anger att Sametinget vill utreda vilka åtgärder som behöver vidtas för att öka tillgången på auktoriserade tolkar och översättare i samiska.

Kammarkollegiet önskar lämna följande kommentarer.

Kommentar till 2.1 *Språkliga resurser i samhället* *Särskilda statliga ramavtal för översättning till/från de samiska språken*

Kammarkollegiet har regeringens uppdrag att upphandla samordnade ramavtal för varor och tjänster åt andra statliga myndigheter. Regioner och kommuner kan använda ramavtalen som upphandlas av Kammarkollegiet men bara inom IT- och telekomområdet. Uppdraget regleras i förordningen (1998:796) om statlig inköpssamordning och i förordning (2007:824) med instruktion för Kammarkollegiet.

Inom Kammarkollegiet är det avdelningen Statens inköpscentral som ansvarar för de statliga ramavtalen. Inom ramavtalsområdet Språk- och översättningstjänster ingår, i delområde 3 Övriga språk, språk- och översättningstjänster i nordsamiska, sydsamiska och lulesamiska. Den totala volymen tjänster som avropats i dessa språk av statliga myndigheter uppgår för de senaste tre åren till cirka 200 000 SEK (exklusive moms) årligen.

Som framgår ovan är volymen språk- och översättningstjänster i samiska språk som avropas via det statliga ramavtalet tämligen liten. Det finns enligt vår erfarenhet, vilket även lyfts fram i Sametingets rapport, en brist på utbildade och auktoriserade översättare inom de samiska språken. En stor del av behoven av tjänster inom språkområdet finns troligen inte heller hos statliga myndigheter utan hos kommuner och regioner – som alltså inte kan använda Kammarkollegiets ramavtal för dessa tjänster – som då antingen upphandlar själva eller med hjälp av SKR Kommentus inköpscentral.

Kammarkollegiets ramavtal för språk- och översättningstjänster bygger idag på att avtal ingås med översättningsbyråer och inte med enskilda översättare. Eventuella fördelar och nackdelar med den lösningen, som också tillämpas inom tolkområdet, har diskuterats och värderats. Utifrån nuvarande organisation och såväl myndigheters som leverantörsmarknadens administrativa förutsättningar är det den lösning som Kammarkollegiet bedömt som mest ändamålsenlig för hantering av samtliga språkområden som ingår i ramavtalen.

För att kunna tillhandahålla ändamålsenliga avtal som svarar mot våra kunders – det vill säga statliga myndigheters – behov av språk- och översättningstjänster ser vi positivt på rapportens förslag som syftar till att säkerställa tillgången till utbildade och auktoriserade översättare inom de samiska språken.

Som en del i förstudiearbetet inför kommande ramavtal för språk- och översättningstjänster ser Kammarkollegiet att det finns behov av att ytterligare undersöka och klargöra hur statliga myndigheters totala behov (det vill säga inklusive det som idag inte köps via Kammarkollegiets ramavtal) ser ut för köp av dessa tjänster i samtliga minoritetsspråk och hur dessa tjänster köps idag. Först därefter kan beslut tas om vilken avtalsform för ett framtida ramavtal som är mest

ändamålsenlig för att säkra statliga myndigheters tillgång till kvalificerade översättare såväl geografiskt som kompetensmässigt.

Kommentar till 3.7 De samiska språken i yrkeslivet Auktorisation av tolkar och översättare i de samiska språken

Inledning

Kammarkollegiet är en statlig myndighet som bland annat har i uppdrag att auktorisera och pröva frågor om auktorisation av tolkar och översättare. Uppdraget regleras i förordningen (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare och i förordningen (2007:824) med instruktion för Kammarkollegiet.

Kammarkollegiets uppgifter innebär bland annat att auktorisera, registrera och utöva tillsyn över auktoriserade tolkar och översättare. Kollegiet utför även de uppgifter som följer av förordningen (2016:157) om erkännande av yrkeskvalifikationer, för ett nationellt register över utbildade tolkar samt utfärdar föreskrifter och råd om god tolk- och translatorssed. (En auktoriserad översättare kallas translator). Auktorisationsuppdraget har som syfte att tillgodose samhällets behov av kvalificerade tolkar och översättare. Auktorisation sker mellan svenska och cirka 50 främmande språk samt det svenska teckenspråket. Auktorisationsprocessen utgörs av flera steg; ansökan, kunskapsprov, redbarhetskontroll och registrering av auktorisation. Därefter står den auktoriserade under tillsyn av Kammarkollegiet. Auktorisationen ska förnyas vart femte år.

Det är möjligt att bli auktoriserad som tolk eller translator i nordsamiska. Sedan år 2000 har Kammarkollegiet handlagt tio ansökningar om auktorisation som tolk i samiska. I dagsläget finns fyra auktoriserade tolkar i språket. När det gäller ansökan om auktorisation som translator i samiska har tre ansökningar inkommit sedan 2001. Det finns ingen auktoriserad translator i dagsläget.

Förutsättningar för auktorisationsverksamhet

Eftersom förslaget gäller överföring av auktorisation av samiska tolkar och översättare från Kammarkollegiet till Sametinget följer här en beskrivning av auktorisationsverksamheten för att förtydliga frågeställningens innebörd.

Auktorisationsprovet för översättare

Kammarkollegiet har sedan 2020 ett moderniserat auktorisationsprov för översättare. Det förnyade provet innebär en bredare kunskapsprövning i ett digitaliserat format. Kunskapsprövningen består av ett teoretiskt kunskapsprov och ett praktiskt färdighetsprov i översättning. Det teoretiska provet består av

realiafrågor som prövar kunskaper i juridik, samhälle samt yrkesetik. Utöver det testas sökandes läsförståelse. Ett godkänt resultat på det teoretiska delprovet är ett krav för att kunna delta i färdighetsprovet. Det praktiska färdighetsprovet består av översättning av två texter; en samhällstext och en juridisk text.

De språkspecifika provmomenten granskas av externa språkexperter. Kammarkollegiet utför en viktig del av kvalitetssäkringen genom att författa bedömningskriterier och detaljerade instruktioner samt ge vägledning och återkoppling till bedömarna. Handläggarna tar också hand om eventuella omgranskningar av rättade prov som inkommer på begäran av provdeltagare. Kammarkollegiet anordnar seminarier som erbjuder bedömarna fortbildning och ett forum för diskussion och fördjupat samarbete över språkgränser.

Auktorisationsprovet för tolkar

Auktorisationsprovet för tolkar består av ett teoretiskt kunskapsprov och ett färdighetsprov i tolkning. Det teoretiska provet testar tolkens kunskaper om det svenska samhället, tolkens språkfärdigheter i svenska samt förmågan att översätta begrepp och samhällsterminologi från svenska till ett främmande språk. Godkänt resultat krävs för att gå vidare till det muntliga färdighetsprovet.

I det muntliga provet får tolken visa sina yrkesfärdigheter genom att tolka rollspel inom olika samhällsrelevanta ämnesområden. Då bedöms tolkens språkbehandling på svenska och det främmande språket, terminologianvändning, tolkningsteknik samt informationsöverföring. Tolkens kunskap om yrkesetik kontrolleras också efter utförd tolkning. För redan auktoriserade tolkar som ansöker om speciell kompetens som rättstolk eller sjukvårdstolk prövas teoretiska och praktiska kunskapsprov den sökandes förmåga att tolka inom dessa specialområden.

Det muntliga provet granskas av en bedömarkommitté där en handläggare från Kammarkollegiet är provledare och kommitténs ordförande. I kommittén ingår även två bedömare med språkspecifik kompetens och en svensktalande rollspelare. Vid proven för specialkompetens som rätts- respektive sjukvårdstolk ingår även en jurist eller läkare. Provledaren ger resultat och återkoppling på alla aspekter av tolkningen.

Intern kompetens och samverkan

För en handläggare på auktorisationsverksamheten ingår förutom att vara provledare vid teoretiska och praktiska prov, även att utforma provformat, kunskapskrav och bedömningskriterier, skriva provspecifikationer och bedömarinstruktioner, konstruera kunskapsprov, arbeta med rollspel och källtexter samt rekrytera och handleda bedömare. Auktorisationsverksamhetens handläggare föreläser på förfrågan vid till exempel tolk- och tolkanvändarutbildningar. Kammarkollegiet har utvecklat provmodeller och underlag för kunskapsprovning. Frågebanker har tagits fram för tolk- och översättarproven, varifrån man väljer ut

uppgifter inför varje prov. Kammarkollegiet analyserar provresultat kontinuerligt för att säkerställa provens validitet och reliabilitet.

Auktorisationsverksamheten förutsätter ett samarbete med provkonstruktörer, experter i svensk samhällskunskap, juridik, hälso- och sjukvård, i svenska och främmande språk, tolk- och översättningsvetenskap mm. Kammarkollegiet har betydelsefull samverkan med forskare och sakkunniga från Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) vid Stockholms universitet. Till Kammarkollegiet finns också en rådgivande nämnd knuten som utgör ett nationellt nätverk för ett informations- och erfarenhetsutbyte. I Rådgivande nämnden ingår myndigheter och organisationer från utbildningsväsendet, tolk- och översättarorganisationer, myndigheter, leverantörer av tolk- och översättartjänster samt brukarorganisationer.

Synpunkter på förslaget

Förslaget om att lyfta ur provningen av ett enskilt språk och dela upp auktorisationsuppdraget på två olika myndigheter vore enligt Kammarkollegiet resursineffektivt och problematiskt ur kvalitets- och rättssäkerhetssynpunkt.

Hos Kammarkollegiet finns idag en auktorisationsprocess som innefattar en väl utarbetad modell för ansökan, kunskapsprovning, registrering av auktorisation samt tillsyn och förnyelse av denna. Att bygga upp en auktorisationsprocess identisk med den som Kammarkollegiet bedriver kan inte anses rimligt ur ett ekonomiskt perspektiv.

Auktorisationsproven är yrkesprov som ska pröva de färdigheter som yrkena tolk och översättare kräver. Tolkning och översättning är komplexa kognitiva processer som kräver flertalet kompetenser. Att kvalitetssäkra tolkar och översättare erfordrar en sammansatt kunskapsprovning som testar åtskilligt fler aspekter än den språkspecifika. Kammarkollegiet har utarbetat modeller för denna provning och har samlad kunskap om och erfarenhet av att tillämpa dem.

Auktorisationsverksamheten gör en rättssäker provning genom att handlägga alla ansökningar på samma sätt oberoende av språk, på ett effektivt sätt och med god kvalitet. Kammarkollegiet har en viktig oberoende ställning fristående från tolk- och översättarutbildningar, språkorganisationer och andra intressenter.

Kunskapsprovningen för auktorisation ska genomföras på samma sätt och med samma svårighetsgrad för alla språk. Detta är viktigt för att i alla språk kunna säkerställa samma kvalitet på tolkens eller översättarens färdigheter. Den som behöver få ett dokument eller samtal översatt ska kunna vara trygg med att en auktoriserad yrkesperson utför uppdraget med god kvalitet, oavhängigt språk.

Kammarkollegiets teoretiska kunskapsprov ser likadana ut för alla tolkar respektive översättare, oberoende av auktorisationsspråk. Bedömningskriterierna är samma för

alla språk och tillämpas enligt samma instruktioner för alla bedömare. Detta möjliggör en likvärdig och rättvis prövning för alla sökande.

Att auktorisation av tolkar och translatorer utförs samlat vid Kammarkollegiet säkerställer en rättssäker process som kommer alla språkgrupper till del. Detta bidrar till att provförfarande och krav är samma i alla prov och att bedömningen blir konsekvent. I de muntliga tolkproven är Kammarkollegiets provledare bedömare i alla prov och språk och får bred erfarenhet av tolkningsbedömning. Denna vinst ur ett rättssäkerhetsperspektiv skulle enligt Kammarkollegiet gå förlorad för det språk som lyftes ut för enskild bedömning. Särskiljning av språken skulle kunna öppna upp för risken att auktorisationsansökan inte prövades på lika grunder för alla sökande.

Avslutning

Kammarkollegiet sätter stort värde på Sametingets expertis i samiska språk och ser mycket positivt på ett fördjupat samarbete och kunskapsutbyte, som bland annat skulle kunna innefatta närmare samverkan kring frågor som uppstår i samband med bedömning av samiska tolk- och translatorsprov. Däremot ser Kammarkollegiet inget skäl till att de samiska språken tilldelas en särställning bland auktorisationsspråken. För att säkerställa att auktorisation utfärdas på ett rättssäkert sätt och på samma grunder oavsett språk, anser Kammarkollegiet att även auktorisation av de samiska språken fortsatt ska vara Kammarkollegiets ansvar. Kammarkollegiet avstyrker därmed förslaget att överföra auktorisationsuppdraget avseende tolkar och översättare i samiska från Kammarkollegiet till Sametinget.

Kammarkollegiet är enig med Sametinget om att kvaliteten på tolkning och översättningsarbeten i samiska behöver säkras. Kammarkollegiet ställer sig positivt till den delen av förslaget som anger att Sametinget vill utreda vilka åtgärder som behöver vidtas för att öka tillgången på auktoriserade tolkar och översättare i samiska språk. Situationen med de senaste årens ringa antal personer som ansöker om auktorisation i samiska skulle förhoppningsvis kunna förändras positivt genom målinriktade insatser. Kammarkollegiet ser Sametingets förstahandskunskaper om minoritetsspråket och dess språkbärare som mycket värdefulla i detta sammanhang.

Beslutet har fattats av avdelningschef Elisabeth Hammar. I den slutliga handläggningen av ärendet har jurist Kristina Gustafsson, handläggare Elisabeth Schreuder, ramavtalsförvaltare Klas Ericsson, upphandlare Elin Olsson och avdelningschef Anna Clara Törnvall Wittgren deltagit. Föredragande har varit handläggare Anna Källberg.

Elisabeth Hammar
Avdelningschef

Anna Källberg
Handläggare